

Живадин Јовичић*

ЛОВЋЕНСКО-ЦЕТИЊСКА ТУРИСТИЧКА СИНТАГМА

Тешко је рећи шта је више допринело спајању Ловћена и Цетиња - богата историја или сурово лепа природа. Узвишени Ловћен са својих 1750 м висине има нешто божанствено у себи - као форма, надахнуће или као чиста природа. На врху планине све је пред вама, а кад га из даљине посматрате Ловћен вам се учини недодирљивим...

„Божанство” и „божански” су врло честе метафоре у Његошевим спевовима. Публицисти, философи и историчари упињали су се да објасне Његошеву религиозну опсесију. Блиска су ми тумачења оних који су обдареност и мисаоност великог песника сматрали божанственом. По Његошу је и сам песник „надчовјек”, „божји свештеник” чији је позив да велича свевишњег. Његошев бог је, међутим, вечно инспирисан лепотом, па је и Слободан Томовић, један од добрих познавалаца овог великана, закључио како је песник „биће лепоте прогласио највећим светским принципом”. Његошева религиозност постаје разумљивом тек кад су његови тумачи проникли у „песников естетски оптимизам”. Под тим се подразумева, пре свега, песникова опијеност природним лепотама. Постоји само лепота природе и песник је пре свих позван да је објасни, велича и у божанство претвара. По Данилу Радојевићу (1986), Његош је у својој поезији изразио безгранично дивљење лепоти природе. Реч је о природи као извору естетског доживљаја, па су и њени дамари - „зраци сунчани, звијезде, жуборење лишћа, распуцавање цвјетова, хука морских таласа и вјетрова - струне су његове лире и глас његове музе.”

Његошу се морамо враћати као песничком божанству, али то посебно морамо чинити у покушају да објаснимо лепоту Ловћена на чијем врху почива велики песник. Нема сумње, Ловћен је могао бити природа која је инспирисала Његоша као песника и филозофа. Само се под ловћенским поднебљем могао изнедрити ненадмашни гениј поетске философије. Када је пар месеци пред смрт (умро је 19. октобра 1851. г.) враћао из Италије, Његош је угледавши Ловћен са лађе скинуо капу и узвикнуо: „Нећемо се више никад растати.” Још су величанственије речи Љубе Ненадовића, који

* Др Живадин Јовичић, Географски факултет, Београд.

је, схвативши да је Ловћен споменик Његошу а не скромна капела, рекао: „Већег и постојанијег споменика нема. Пирамиде, гробови египатских краљева, шта су друго него гомила камења према Ловћенском врху, према том Владикином споменику. И кад на овом свету нестане брегова и људи, мени се чини, још ће трајати два црногорска колоса - Ловћен и Владика.”

СИМБИОЗА ПРИРОДЕ И ИСТОРИЈЕ ПОД ЛОВЋЕНСКИМ НЕБЕСКИМ СВОДОМ

Ловћен је проглашен за национални парк. То је, рекао бих, тек скроман знак љубави према овој планини. Ловћен са Његошевим гробом има и духовну еманацију. На Ловћену је важно свако дрво и свака травка и морају се сачувати, али смо у овом националном простору, у обавези због оног што је рекао писац Љуба Ненадовић, да чувамо и сећање на бесмртног песника. Његошево поимање природе требало би да буде повод за стварање Биоетике и Биоестетике националних паркова. Биоетички принципи нису спорни и ова нова дисциплина има све више протагониста, али би и Биоестетика морала имати своје место у теорији и пракси заштите природе. Његош је тако рећи поистоветио појмове - божанства, природе, лепоте и поетике, и у томе бисмо морали да га следимо како би пројекти и програми заштите природе имали прави смисао.

Ловћен је не само у Југославији већ и шире јединствен тип националног парка - због успомене на Владику и Песника, због црногорског мора камења, због продорних видика, због јарких боја и кристалних форми, због тајанствености његове појаве. Са Ловћеном се ни у чему не могу поредити други национални паркови, па сам више него убеђен да би се то и посебним законом морало исказати. Свест о величини и вредности Ловћенског националног парка не може бити ствар спонтаности или импровизације, већ на томе морамо истрајавати свим својим деловањем. У противном, послужићемо се Његошевим стиховима:

*„На простоме трговишту алмаз цјене нема праве,
нити гениј мед незнанством може дужне имат славе”
/,Спровоод праху С. Милутиновића”/*

ЊЕГОШЕВ КУЛТ У РАЗВОЈУ ТУРИЗМА ЦЕТИЊА И ЛОВЋЕНА

Има доста спорних питања у развоју туризма Цетиња. Питање свих питања је - зашто се Цетиње није развило у велики туристички центар, јер за такву његову улогу постоје више него повољни услови: близина прекрасних плажа, планинска надморска висина, два национална парка у суседству/ Ловћен и Скадарско језеро/ и, изнад свега, споменици највише историјске и уметничке вредности. Напротив, велики хотел „Гранд” још увек се недовољно користи, уместо да буде један од најважнијих привредних погона у граду.

Подсетимо се, ипак, чиме би Цетиње могло постати јединствен туристички центар у Црној Гори и у Југославији. Изградњом Двора, Иван Црнојевић је пре 510 година (1482) ударио камен темељац будућој престоници Црне Горе и једном од престоних градова Европе. Наравно, печат развоју града дала је династија Петровић, а пре свих Петар II Петровић-Његош, песник „Горског вијенца”, једног од највише превођених дела наше литерату-

ре. Без претеривања рекло би се да нема старе зграде на Цетињу која се не би могла довести у везу са временом у којем је живео и стварао велики песник, владика и државник. Заиста, ретко који град у Југославији као Цетиње има услове да постане културно-меморијални туристички центар. Није место да детаљније приказујемо све споменичке вредности у граду, али их бар можемо набројати: Влашка црква ограђена цевима заплених пушака из рата са Турцима, Његошев музеј и којем се између осталог чува и рукопис „Горског вијенца”, Државни музеј са јединственом збирком застава и оружја, Национална галерија са око 3000 експоната, Архив, Библиотека, Биљарда, Владин дом, зграде 12 бивших амбасада и други.

Цетиње по надморској висини /650 m/ припада групи планинских туристичких места, према близини обале /28 km/ могло би се прикључити приморским туристичким местима, али би истовремено овај град могао бити и центар пословног и манифестационог туризма, или пак транзитно и излетничко туристичко место. Очигледно, велики потенцијали, а на другој страни - проблеми у коришћењу хотела и у целини заостављен развој туризма. Рођена испод Ловћена, сахрањена на његовом врху, живела, владала и стварала на Цетињу - историјски и културно дивовска фигура Његоша могла би се на различите начине користити као мотив за туристичку посету овом крају. Његош је управо културно-историјска чињеница која објашњава и даје креативни смисао и значење Ловћенско-Цетињској туристичкој синтагми. Туризам је кретање људи, па је и разумљиво да су улоге личност веома важне у свим доменима овог модерног покрета, а нарочито у домену избора мотивских дестинација.

НЕКОЛИКО ИДЕЈА О КУЛТУРНО-ТУРИСТИЧКОМ АНИМИРАЊУ ПОСЕТА ЦЕТИЊУ И ЛОВЋЕНУ

Више пута је поновљено да је Цетиње са широм околином један од крајева Црне Горе са највећом концентрацијом културних и природних вредности. Није, међутим, у довољној мери указивано на повезаност Цетиња и Ловћена, а још је мање та синтагма коришћена у изради развојних пројеката и у осмишљавању културно-туристичких садржаја. У вези са тим, незаобилазне су две чињенице: сви развојни програми на Цетињу морали би укључивати и Ловћен с друге стране, због топографских услова, искључена је могућност деградације природе евентуално додатном градњом на овој планини.

„Његошеви дани” и „Ловћенске визуре” су две идеје и два могућа пројекта којима би се у целини могао изразити смисао Ловћенско-Цетињске туристичке синтагме. „Његошеви дани” или „Свјетлост и звуци Цетиња” између могућих бројних садржаја укључили би и посету Ловћену, а дошла би у обзир и неко сценско извођење „Горског вијенца” на Ивановим Коритима. „Ловћенске визуре”, међутим, обухватиле би филозофску и историјско-књижевну тематику заштите природе и културне баштине. То би морали бити традиционални мултимедијални скупови - истраживача, сликара, филозофа и песника. Само Његошево филозофско и песничко поимање природе може нас приближити истинским проблемима њене заштите, само на тај начин могу се осветлити сви висови Ловћена и открити смисао бављења природом. Наравно, тако постављеним „Визурама” били бисмо савсим близу масовном туризму на Будванској ривијери, перманентно откривали лепоту Бококоторског залива и скидали велове тајанствености Скадар-

ског језера. На „Ловћенским визурама” расправљало би се и о питањима уређења и заштите. Националног парка и планине у целини. Треба размислити и о идеји стварања Његошевог кампа у којем би се током целе године нешто догађало, а то би свакако било место на којем би се окупљали песнички таленти - пејсажисти али и поштоваоци Његошеве поезије.

Његошеви стихови из „Луче” - ... Вријеме ће и к тој цјелји доћи да се бездне мрачне освијетле... протумачени су као песнички оптимизам. - Кад је у питању заштита природе националних паркова бездне нису мање, али за њихово осветљавање није довољно да будемо само оптимисти.

ЛИТЕРАТУРА

1. Јовичић Ж.: *Просперитет хотела „Гранд” и развојне опције туризма на Цетињу, 1989. г. /у рукопису/*
2. Радојевић Д.: *Студије о Његошу, Књижевна заједница „Петар Кочич” Београд, 1986 г.*
3. Михајловић Б.: *Његош, Цетињски манастир, Цетиње, 1981.*